Kartläggning av backsvalekolonier belägna i strandbrinkar utmed Skånes kust

Bengt Legnell

I samarbete med Skånes Ornitologiska Förening sattes denna säsong ett antal informations-skyltar upp framför de flesta kolonierna belägna utmed Skånes kust. Här framför kolonin söder om Kyrkbacken på Ven. Delar av kolonin syns i bildens överkant.

Bakgrund

Med anledning av den kraftiga tillbakagången av backsvalekolonier i Sverige under de senaste decennierna, främst orsakad av den nedläggningsvåg av kommersiella sandtäkter som pågått i landet under de senaste 20 åren, påbörjades 2021 en kartläggning av backsvalekolonier belägna i naturliga strandbrinkar utmed den skånska kusten.

Skåne har Sveriges i särklass tätaste bestånd av backsvalor. Enligt den riksomfattande inventeringen av arten som genomfördes 2020 – 2021 rapporterades 20% - 95 av totalt 500 kolonier, och drygt 25% - drygt 5000 av totalt drygt 21,000 bohål från Skåne jämfört med det nationella resultatet.

Även Skåne har drabbats av denna tillbakagång av backsvale-häckningar. Mycket pekar mot att regionen förlorat ungefär hälften av beståndet under de senaste 20 åren. Förmodligen är det likt övriga Sverige främst kolonier belägna i kommersiella täkter som drabbats. Under senare delen av 1900-talet fanns i länet över 10 kommersiella täkter där kolonier med 300 – 500 par rapporterades. De senaste åren har endast två kolonier med över 200 bohål registrerats från sådana täkter.

Till skillnad från mellersta Sverige, där samtliga kvarvarande kolonierna är belägna i kommersiella täkter, är kolonierna i Skåne jämnt fördelade mellan kolonier belägna i kommersiella täkter, mindre husbehovs-täkter/jordhögar t.ex. på gårdar och byggarbetsplatser samt kolonier naturligt belägna i strandbrinkar utmed kusten. Ser man till storleken på kolonierna – räknade bohål, är över hälften av bohålen rapporterade från kolonierna belägna i strandbrinkarna utmed den Skånska kusten. Flertalet av länets största kolonier är dessutom belägna i dessa brinkar – en häcknings-biotop som är unik i Sverige.

Resultatet från inventeringen 2022

När detta projekt startade 2021 räknades antalet ”kolonier” i strandbrinkarna utmed kusten.
Begreppet ”koloni” kan dock vara svår att definiera när olika grupper av bohål sträcker ut sig över en kustremsa på 200 - 800 meter. Dessutom rasade ett antal häckbrinkar under vintern 2021-22, vilket gjorde att några av dessa kolonier flyttade till nyskapade brinkar i någon annan del utmed samma strandremsa.
Denna säsong räknades istället lokaler med backsvalekolonier. Samma lokal kan ha ett flertal grupper av bohål utmed en väl definierad kustremsa.
2022 dokumenterades nio lokaler med backsvalekolonier utmed den skånska kusten – sju mellan Ravlunda skjutfält, Simrishamns kommun, och Svarte, Ystads kommun, samt två lokaler utanför Landskrona. Ytterligare fyra lokaler registrerades på ön Ven i Öresund. Således rapporterades totalt 13 lokaler med backsvalekolonier i naturliga strandbrinkar i Skåne.
Två nya lokaler rapporterades 2022. En mindre koloni vid Kyls strandbad mellan Skillinge och Mälarhusen, Ystads kommun, samt en stor koloni utmed den nordvästra stranden av Ven.
En mindre koloni mellan Svarte och Ystad som rapporterades 2021 försvann. Dessutom hade två kolonier flyttat från den brink där de rapporterats åtminstone de senaste 5 – 10 åren, kolonin som fram till 2021 häckat runt ”bunkern” 400-500 meter norr om Viks hamn flyttade till Orelund som ligger utmed samma strandremsa ca. 800 meter norr om denna bunker, samt kolonin som under många år varit belägen i stranden framför Kiviks Kapell flyttade förmodligen i år till stranden framför Badhotellet i Vitemölla -där tidigare sporadiska rapporter om häckning förekommit. Denna brink ligger vid samma strandremsa ca. 4-500 meter norr om Kiviks kapell.
Nämnas bör att vinterns stormar och regn gjort att nästan samtliga branter där svalorna häckat 2021 har omformats genom ras 2022 – gamla kolonier har rasat bort och nya lämpliga häckbranter har bildats. Enligt boende utmed dessa kuststräckor har denna erosion varit mer omfattande än normalt denna vinter.

Ravlunda skjutfält. (Offerlunden) Simrishamns kommun. 55.741456,14.193723. Endast hälften så många bohål jämfört med 2021. Kolonin, som är belägen i en 3 meter hög, 7 – 10 meter lång brant utmed stranden, hade eroderat utan att ny lämplig brant skapats. Möjligen flyttade delar av denna koloni till en tillfälligt upplagd jordhög på skjutfältet ca 1½ km från denna koloni där 30 bohål rapporterades 5 juli. Förmodligen har kolonin funnits vid samma brant en längre tid. Det rapporteras nästan årligen backsvalor mellan Haväng och runt skjutfältet under häckningstid sedan slutet av 1990-talet, men eftersom häckbranten ligger avskilt får den förmodligen få besök av skådare. Det finns ett antal sanddynor som evt. kan vara lämpliga som häckbranter i området.

Häckningar vid Ravlunda skjutfält:

1985. 1 juni	15ex, 15 bohål
2008. 30 juni	4ex, bobesök
2009. 31 maj	40ex, bobesök
2010. 9 juli	20ex, bobesök
2012. 18 juni	20ex, bobesök
2015, 31 maj	20ex, 10 bohål
2016. 22 juli	20ex, 10 bohål
2020. 26 juni	30ex, 160 bohål
2021. 3 juni	70ex, 200 bohål
2022. 23 juni	10ex, 120 bohål

Informationsskylt-skylt uppsatt framför kolonin.

En liten koloni, 5 – 10 bohål, rapporterades vid Haväng 2005, 2006, 2007, 2010, 2013, 2015 samt 2016. Denna koloni verkar nu vara borta – pga. av att okopplade hundar tilläts gräva i kolonin enl. rapport.

Kivik – Vitemölla. 55.693006,14.218130 – 55.6981296,14.2119856. Simrishamns kommun En ca. 800 meter lång strandremsa. Under årens lopp har häckning rapporterats från två mycket låga – ca. ½ – 1½ meter höga strandkanter. Den ena ligger precis nedanför Kiviks kapell (ca. 5 meter lång kant), den andra precis nedanför Vitemölla badhotell (ca. 15 meter lång kant). Backsvalan verkar växla mellan dessa två kanter och rapporter från denna lokal är nästan årliga. 2022 verkade kanten vid Kiviks kapell övergiven. Vid besök till Kiviks kapell 6 juni sågs ett besök till bohålen av en ensam svala. Under två påföljande besök sågs ingen aktivitet. Vid besök till Vitemölla badhotell 11, 15 samt 20 juni juni räknades 15 bohål och 30 fåglar runt denna koloni. Två informationsskyltar sattes upp nedanför Vitemölla badhotell.

Häckningar vid Kivik – Vitemölla

År	Kiviks Kapell	Vitemölla badhotell
2004	25ex, 15 bohål. 8/7	10ex, 8 bohål. 5/7
2009	20ex, 10 bohål. 7/7	
2011	10ex, bobesök. 11/6	
2012	7ex, bobesök. 15/5	3ex, bobesök. 20/6
2013	50ex, bobesök. 8/7	
2014	20ex, bobesök. 14/7	
2015	20ex, bobesök. 26/6	
2016	10ex, bobesök. 8/7	4ex, 2 bohål. 19/5
2017	40ex, bobesök. 19/5	
2018	Noterad, bobes. 18/6	
2019		1ex, bobesök. 23/7
2020	20ex, bobesök. 6/6	7ex, bobesök. 23/6
2021	6ex, 30 bohål. 6/6	
2022	1ex, bobesök? 5/6	30ex, 20 bohål. 23/6

Kolonierna vid Vitemölla Badhotell och Kiviks Kapell är grävda i låga strandkanter, endast mellan ½ – 1½ meter höga. Trots den låga kanten och att vara omringad av bad-

gäster verkade häckningen att ha gått bra denna säsong. Häckdynan i bakgrunden.

Bunkern norr om Viks hamn – Orelund. 55.618917, 14.283386 – 55.626673, 14.280859. Simrishamns kommun. Detta är en del av den ca. 3 km långa bukten mellan Viks hamn och Stenshuvud – där även Knäbäckshusen ingår. Sträckan Viks bunker – Orelund är en ca. 900 meter lång kuststräcka nedanför Österlens golfbana där det under ett antal år rapporterats backsvalekolonier. Enligt ansvarig för golfbanans skötsel har denna koloni legat på olika ställen utmed denna kustremsa 2008 - 2017 men sedan 2018 har kolonin legat vid bunkern. Några år häckade svalan även i en jordhög på golfbanan.
Vinterstormarna 2021-22 spolade bort samtliga häckhål vid bunkern (endast 10 nygrävda hål 6 juni 2022 men häckningsförsöket verkar att ha avbrutits) men skapade samtidigt flera nya lämpliga häckbranter bl.a vid Orelund dit kolonin flyttade 2022.
En informations-skylt sattes upp framför kolonin vid Orelund.

Häckningar vid Viks bunker 2003 – 2021. Orelund 2022

2003. 20 juli	30ex, 130 bohål
2008. 2 maj	20ex, 5-10 bohål
2020. 26 juni	50ex, 255 bohål
2021. 1 juni	50ex, 182 bohål
2022. 11 juni	50ex, 120 bohål

Det har även rapporterats backsvalekolonier, 3 – 10 par, vid Knäbäckshusens havsbad 2013 samt 2021. GPS koordinater samt andra uppgifter gör det osäkert var denna koloni evt. har legat.

Kyls strandbad. 55.439051,14.241672 Simrishamns kommun. Detta är en helt ny koloni i en ca 1½ meter hög, 4 meter lång strandkant som skapades under vinterstormar 2022. Enligt boende har backsvalan aldrig tidigare häckat utmed denna populära badstrand.
2022: 3 juli. 40ex, 30 bohål
En informationsskylt sattes upp framför kolonin vid Kyls strandbad.

Kyls havsbad är välbesökt av solälskande badgäster. Speciellt soliga helger kan hundratals badgäster besöka stränderna mellan Mälarhusen - Kyl och Örnahusen. Svalorna i kolonin – belägen precis bakom den solbadande kvinnan (som gav sitt tillstånd att använda fotot), verkade inte störda. Häckningen gick bra, det fanns flera flygga ungar vid besöket. En informationsskylt sattes upp, vilket uppskattades av badgäster och boende.
2022 fanns tre kolonier i mycket låga strandkanter, belägna mitt i populära badstränder eller vandrings-stråk – Vitemölla badhotell, Orelund samt Kyls havsbad. Jämfört med kolonierna belägna i de höga strandkullarna vid Ven, Hammars Backar och Kåseberga är kolonierna vid badstränderna mindre – ca 10 - 20 par. Häckningarna vid dessa tre stränder verkade ha varit framgångsrika i år. Backsvalan är störningstålig och det verkar fungera att dela stranden med badgäster. En skylt som upplyser badgäster och hundägare om kolonin kan dock vara på plats.

En koloni rapporterades även vid Mälarhusens strandbad, ca. 3 km söder ut, 2008 samt 2014.

Kåseberga. Ystads kommun. Västra kolonin: 55.386321,14.046263. Östra kolonin: 55.385621,14.071643. Det finns två kolonier vid Kåseberga. Förmodligen har backsvalor koloniserat dessa två ca 20 - 30 meter höga kullar under mycket lång tid men rapportering till Artportalen har varit bristfällig. Ofta går det inte att urskilja vilken av dessa två kolonier som åsyftas i rapporterna. Den ena ligger ca. 500 meter öster om hamnen, nedanför den militära silon. Den höga branten här verkar inte ha lämpliga branter i år, endast några hål sågs och häckbranten var eventuellt övergiven. Den andra kolonin ligger i en likaledes hög backe utmed kusten ca.1200–1300 meter väst om hamnen. Det har varit åtskilliga ras här under vintern 2022, gamla kolonibranter har rasat bort och nya bildats. Här fanns i år två grupper av hål – ca 50 meter från varandra med enstaka hål emellan. Den första gruppen innehöll 22 bohål, den andra ca. 210 bohål. Totalt ca. 250 bohål. Under besöket 3 juli 2022 var det mycket aktivitet i kolonin. Flygga ungar och en andra häckning?

Häckningar vid Kåseberga

Datum	Västra kolonin	Östra kolonin	Lokal ej angiven
1982. 11 aug.			70ex, bobesök
1998. 6 aug.			Noterad, bobesök
2004. 27 maj		100ex, 60 bohål	
2008. 27 maj	30ex, bobesök		
2013. 9 maj			Noterad, bobesök
2015. 11 maj	50ex, bobesök		
2017. 27 maj	85ex, bobesök		
2018. 16 maj	80ex, bobesök		
2019.28 maj		100ex, bobesök	
2020. 10 juni		50ex, bobesök	
2021. 7 juni	50ex, 130 bohål	10ex, 50 bohål	
2022 11/6 – 3/7	100ex, 250bohål	3ex, 4 bohål	

Förmodligen har den västra och östra kolonin existerat parallellt med varandra. Den östra kolonin syns från Kåseberga hamn och är därför mer lättrapporterad. Den västra kolonin ligger svårtillgängligare ca. 1½ km väster om hamnen och det blir färre besök till denna. 2022 upphörde evt. häckningen vid den östra branten

Kåseberga och Hammars Backar är ett par av Sveriges populäraste destinationer för internationella skärmflyg aktiviteter. Eftersom denna sport ökar i popularitet kommer trycket på backsvalekolonierna här sannolikt att öka.

Hammars Backar. 55.4022536,14.0131705 Ystads kommun. Denna lokal ligger drygt 6 km söder om den västra kolonin vid Kåseberga. De flesta kolonierna är belägna utmed stranden i den högsta kullen – ca 20 - 30 meter hög, precis innanför Kabusa militärskjutfält västra gräns. Enligt ansvarigt militärbefäl häckar ibland mindre grupper av svalor runtom på skjutfältet. 2021 registrerades 3 grupper av bohål utmed drygt 100 meter av denna höjd. Vintern 2021-22 hade kraftigt påverkat denna brant och 2 grupper av nygrävda hål, de gamla hade rasat bort under vintern – med enstaka ströhål emellan, registrerades utmed samma sträcka. Tyvärr finns inte många rapporter inlagda härifrån på AP. Enligt en senior medlem av skärmflygsgruppen, som har en av startplatserna precis ovanför den största kolonin på Hammars Backar, har kolonin funnits i denna brant sedan de började flyga, åtminstone 10 – 15 år. Kanske har denna brant, liksom de vid Kåseberga haft backsvalor under 100-tals år.
Jag är osäker på vilken påverkan dessa skärm-flygningar har på backsvalekolonierna vid Kåseberga och Hammars Backar?

Informations-skylt uppsatt framför den största kolonin.

2001: 23 juli. 200ex, bobesök
2009: 29 maj. 100ex, bobesök
2020: 7 juni. 150ex, 100 bohål
2021: 8 juni. 100ex. 310 bohål
2022: 3 juli. 100ex, 251 bohål (nygrävda)

Svarte – Lilleskog NR. Ystads kommun. 55.426114,13.740205 (kolonin vid stranden nedanför Ruuthsbovägen) När projektet att kartlägga backsvalekolonier naturligt häckande utmed Skånes stränder startade 2021, fanns två rapporter till AP från detta område – oklart exakt var. Jag inventerade därför sträckan Svarte – Lilleskogs Naturreservat 2021. Två kolonier registrerades denna säsong. Dels kolonin nedanför Ruuthsbovägen som är belägen i en ca.3 meter hög, 10 meter lång kant. En knapp kilometer öster ut – 55.426377,13.755346, låg en liten, mycket aktiv koloni i en knappt 2 meter hög, 3 meter lång kant.
Vid inspektion av båda branterna april 2022 konstaterades att samtliga bohål rasat bort under vinterstormar. Den lilla kolonin öster om Ruuthsbovägen hade helt rasat samman med nedvälta träd och buskar vilket gjorde denna koloni obrukbar. Samtliga hål vid Ruuthsbovägen var nygrävda 2022.

2018: 21 juni 75ex, bobesök. Oklart var denna koloni var belägen. Troligen åsyftas Ruuthsbo-kolonin.
2019: 5 juni. 15ex, 50 bohål. Oklart var denna koloni var belägen. Evt. åsyftas den mindre kolonin.
2021: 8 juni. Ruuthsbo-kolonin: 30ex, 100 bohål. Kolonin 1km öster ut, 20ex, 20 bohål
2022: 2 juli. Ruuthsbo-kolonin: 100ex, 138 bohål

Ytterligare två små kolonier – drygt 5 par, utmed badstränder är rapporterade till AP i Ystads kommun. Sandhammaren 2015 samt Sandskogens havsbad 2021.

Ven. Landskrona kommun. Vinterstormar 2021–22 förorsakade flera stora erosions-ras på ön. Speciellt kolonierna belägna i de höga branterna utmed öns sydöstra, södra och sydvästra delar hade påverkats. Flera gamla koloni-branter hade rasat samtidigt som nya lämpliga branter skapats där svalorna grävt nya hål. Detta gjorde att jag i år delade in ön i 4 ”lokaler”, där häckbranterna är väl avskiljda från varandra. Två lokaler är belägna i ca 20 – 25 meter höga kanter utmed öns östra, södra och sydvästra delar. Den tredje och fjärde lokalen är belägna i drygt 2 meter höga, 50 - 150 meter långa kanter utmed öns västra och norra delar. Tyvärr har ingen övergripande inventering av kolonierna på ön gjorts före 2021.
Den sydöstra lokalen: 55.891039,12.699432 – 55.893882,12.718140 sträcker sig från öns södra udde och upp ca 800-900 meter utmed den sydöstra kustremsan. 2021 räknades här 6 grupper av bohål med mellan 40 och 300 bohål vardera. 2022 registrerades 4 grupper av bohål. (40, 20, 60 samt 370 bohål) Evt. fanns ytterligare hål norr om denna sträcka – upp mot Gammelgården, men stranden var här oframkomlig söder-i-från. 2021 räknades totalt ca. 650 bohål utmed denna sträcka. 2022 räknades ca. 500 bohål, mestadels nygrävda, utmed samma sträcka. Kolonierna är belägna i ca. 20 meter höga branter.
Den sydvästra lokalen: Denna sträcka börjar ca. 200 meter söder om Backafall och sträcker sig en knapp kilometer norrut mot Kyrkbackens hamn. 55.898429,12.693587 – 59.906525,12.682080. Precis som 2021 fanns här tre kolonier. Kolonierna är belägna i ca. 20 meter höga branter.
2021 räknades här 50 bohål vid Backafall samt 40 + 400 bohål vid Kyrkbacken. 2022 räknades 30 hål vid Backafall - kolonin var övergiven vid besökstillfället, några hål hade tagits över av pilfinkar. 70 + 250 hål räknades vid kyrkbacken.
Västra lokalen: 55.91595 4,12.667116 Denna koloni har inte rapporterats tidigare och ligger ca 700-800 meter norr om Kyrkbackens hamn. Fyra grupper av hål – 50+25+75+50, ungefär 30 - 70 meter från varandra med enstaka hål emellan. Kolonierna är belägna i ca. 2 meter höga kanter utmed stranden.
Norra lokalen: 59.906525,12.682080 Denna koloni bestående av tre grupper av hål och ligger utmed Skåneleden på öns nordligaste kuststräcka (ca. 700–800 meter väster om Norrhamn) 2021 rapporterades det endast 30 bohål från denna brant 2022 räknades 90 + 52 + 85 i den drygt ca. 3 meter höga, 50 meter långa kanten. Totalt räknades 2021 ca. 1200 bohål totalt på Ven. 2022 blev resultatet ungefär detsamma; 1277 bohål.
Jens Basse var till stor hjälp vid inventeringen på Ven.

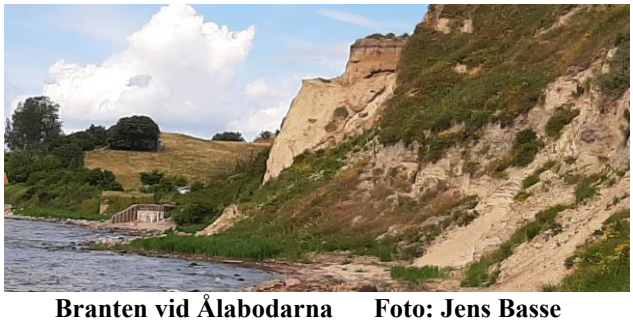

De höga branterna utmed Vens södra delar omformades kraftigt av vinterstormarna 2022. Flertalet häckbranter hade rasat vilket innebar att de flesta bohål var nygrävda i nyskapade branter.

Sydöstra Ven 28 maj 2021 **Sydöstra Ven 29 juni 2022**

Sandbergen NR, Rustningshamn samt Ålabodarna NR Landskrona kommun: Det råder lite förvirring angående rapportering från lokalen Sandbergen/Rustningshamn och kolonin ca. 4-500 meter norr om Ålabodarnas hamn, ca. 3½ km norr om Sandbergen. Många av de äldre rapporterna till AP benämner lokalen ”Glumslövs Backar” som ligger mitt emellan dessa två lokaler. Jag räknar Sandbergen/Rustningshamn, 55.924374,12.795598, som en unik lokal och Ålabodarnas hamn 55.945275,12.770581 som en unik lokal, men pga. evt. förväxlingar är rapporterna nedan samlade i en tabell. Kolonierna i båda lokalerna är belägna i ca. 20 meter höga branter vid Öresundskusten. Jag har tyvärr inte hunnit besöka dessa lokaler, men det verkar som om kolonin vid Sandbergen är större och kolonin vid Ålabodarnas hamn sakta håller på att försvinna.

1996: Glumslövs Backar? 11 aug... .noterad, bobesök.
1997: Glumslövs Backar? 9 juli..... .noterad, bobesök
2003: Sandbergen. 30 juli.....150ex, 390 bohål
2005: Glumslövs Backar? 22 maj...100ex, bobesök
2011: Sandbergen. 22 juli..... 60ex, bobesök
2013: Ålabodarna..... Noterad, bobesök
2013: Sandbergen. 28 aug..... 60ex, 30 bohål
2015: Ålabodarna. 24 maj.....100ex, bobesök
2016: Sandbergen. 20 maj.....300ex, bobesök
2017: Sandbergen. 14 maj.....200ex, bobesök
2018: Ålabodarna. 30 juni.....30ex, 30 bohål
2020: Ålabodarna. 8 juni.....32ex, 16 bohål
2020: Sandbergen. 8 juni.....120ex, 60 bohål
2022: Sandbergen. 4 juli.....80ex, 210 bohål
2022: Ålabodarna. 5 juli.....5ex, 10 boål

Branten vid Ålabodarna Foto: Jens Basse

Branten vid Sandbergen Foto: Jens Basse

Sammanfattning

13 lokaler med backsvalekolonier i strandbrinkar rapporterades i Skåne 2022. 7 lokaler mellan Ravlunda skjutfält och Svarte utmed Skånes östra och södra kust, 2 lokaler utmed kusten norr om Landskrona samt fyra lokaler på ön Ven i Öresund.
Endast i Skåne finns numer sådana kolonier. Tidigare fanns även en lokal utmed Kalmarsund kusten mellan Mörbylånga och Bejershamn på Öland – förmodligen Sveriges största backsvalekoloni runt detta millennieskifte, med ett par tusen bohål och flera hundra par. Ingen säker häckning rapporterades därifrån 2022 (15 juli). 2021 rapporterades en mindre häckning. Det finns även en koloni i en strandbrink utmed Vättern, norr om Jönköping. Sedan måste man bege sig upp till de norrländska älvarna för att hitta naturligt belägna kolonier där ett 60-tal, mestadels mycket små kolonier - 2-10 par, rapporterades från älvnipor 2020-2021.
En mycket stor del av den totala skånska backsvalepopulationen häckar i dessa strandbrinkarna utmed kusten – ungefär hälften av de ca 5000 bohål som räknades totalt 2020-21. Jämfört med kolonier i andra biotoper såsom grustäkter, jordhögar etc är kolonierna i strandbrinkarna förhållandevis stora.

Antal stora backsvale-kolonier i Skåne.	Över 500 bohål	Över 400 bohål	Över 300 bohål	Över 200 bohål	Över 100 bohål
Koloni i naturliga strandbrinkar	1	0	1	5	3
Koloni i kommersiella grustäkter	0	0	1	1	6
Koloni i hög vid byggplats, gård etc.	0	0	1	0	1

Uppgifterna från naturliga strandbrinkar tagna från inventeringen 2022. Uppgifterna från grustäkter och högar tagna från kartläggningen av backsvalekolonier i Sverige 2020-2021.

Med tanke på att kolonierna belägna i kommersiella sandtäkter blir allt mindre och fåtaligare kan kolonierna belägna i en naturlig biotop få allt större betydelse i framtiden.

Historik, koloni stabilitet och klassificering av häckbranter

Det finns en del intressanta äldre dokumentationer av backsvalekolonier i Skåne. Tycho Brahe nämnde förekomsten av backsvalor på Ven 1589. Linné beskrev 1749 en koloni med ”sandsvalor” som häckade i backarna mellan Gärsnäs och Herrestads kyrka. Sven Nilsson, Lundaprofessor och Ornitolog, skrev 1858 ”I Skåne är hon allmän i jordbrinkar, i sandiga stränder vid åar, sandgropar, lergravar, jordvallar och i höga stenbroar”.
Det verkar som om backsvalan häckade i backar (därav namnet) och liknande biotoper under denna tidsepok. Det finns så vitt jag vet inga sentida rapporter till Artportalen om häckande backsvalor i backar i det skånska landskapet. Jag kunde hitta ett par häckningar utmed åar (Saxån och Verkeån vid Brösarps backar.) Det finns även ett antal häckningar i stensättningar vid hamnpartier (bl.a. i Landskrona, Malmö och Trelleborgs hamnar)
Det verkar tyvärr inte finnas mycket dokumentation om vad som hände med backsvalekolonierna under 1900-talet. Att de storskaligt flyttade in i de nyanlagda kommersiella grustäkterna som öppnades upp under denna tidsperiod, är det väl inga tvivel om. Eftersom backsvalor regelbundet gräver nya botunnlar erbjuder sådana täkter en perfekt bo-biotop. Här gräver täktföretagen regelbundet nya branter i åsarna vilket svalan kan utnyttja. De flesta kolonierna i grustäkter har funnits i samma täkt sedan verksamheten började – i många fall 40 – 50 år, och kolonin förblir där fram till dess täkten lägger ner verksamheten, vilket blir allt vanligare.
Här i Skåne har en del av populationen valt en annan strategi. (även i Västra Götaland, Öland och Östergötland...sedan är det tvärstopp. Mellan-Sverige har inga sådana kolonier.) Kanske ¼ av beståndet här i länet koloniserar tillfälligt upplagda högar t.ex. på byggarbetsplatser, gårdar, avfallsanläggningar etc. Dessa häckplatser består ofta endast några säsonger innan de grävs bort och svalorna tvingas försöka hitta en ny häckplats. Kanske tillgången till en modern maskinpark – jättelika traktorer, grävmaskiner och hjullastare, har ökat antalet stora, lämpliga, tillfälligt upplagda högar på byggarbetsplatser och gårdar? På Öland t.ex. verkar hela den stora kolonin som tidigare häckade i strandkanten utmed Kalmarsund ha flyttat in till de stora, tillfälligt upplagda jordhögarna som bönderna i närheten numer lägger upp på sina gårdar med hjälp av sina jättelika traktorer och hjullastare.
Så var det det där med kolonier i strand-dynorna/branterna. Jag har inte funnit någon dokumentation om hur vanliga sådana kolonier var under 1800–1900-talet, innan stränderna började exploateras, semesterbostäder byggas etc.
Sedan början av 2000-talet och introduktionen av Svalan/Artportalen finns en del information att hämta. Nästan samtliga av de 13 lokaler som nämns i denna rapport har haft backsvale-kolonier åtminstone de senaste 20 åren. Utöver dessa kolonier verkar det inte ha funnits många fler utmed havsstränderna under denna tidsperiod. AP nämner ytterligare en mindre koloni vid Haväng 2005 – 2016 samt några temporära häckningar vid välbesökta badstränder såsom Sandskogens Havsbad, Sandhammaren, Mälarhusens havsbad, Kyls havsbad samt Knäbäckshusens havsbad, där häckning skett endast under någon säsong.
Ser man närmare på dessa 13 lokaler med backsvale-kolonier, tror jag man kan urskilja tre olika typer av branter som erbjuder olika förutsättningar för svalorna att häcka i.

1. Kolonier i 20 – 30 meter höga branter vid kust-backar som ofta sträcker sig 100-tals meter utmed stranden. Typiska sådana lokaler är de på södra Ven, Sandbergen och Ålabodarna norr om Landskrona, Hammars Backar och Kåseberga norr om Ystad. Förmodligen har kolonierna här existerat mycket länga, kanske likt Tycho Brahes kolonier på Ven har de funnits till under 500 år eller mer? Gemensamt för dessa branter är att de är så höga att självras och erosion under vinterstormar på ett naturligt sätt regelbundet skapar nya branter som svalorna kan ta i besittning. Dessa kolonier är ofta mycket stora och består av 2–500 bohål.
2. Kolonier i ungefär 3-4 meter höga strand-kanter som ofta är ca. 10 - 30 meter långa. Dessa lite högre strand-kanter är inte så vanliga utmed kusten. Normalt höjer sig inte strandkanten mer än ½-2½ meter utmed de flesta kuststräckor. Kolonierna utmed den västra och norra stranden på Ven, Ruuthsbo-vägen norr om Svarte, kuststräckan utmed Österlens Golfklubb (Viks Bunker – Orelund) samt kolonin vid Ravlunda skjutfält är exempel på sådana lokaler. Eftersom det ofta endast finns en (1) lämplig brant av denna höjd inom området verkar kolonierna finnas i samma brant en längre tid. Ravlunda kolonin rapporterades t.ex första gången 1985. Undantaget är Vik – Orelund där kanten är ca. 3 meter hög utmed hela den ca. 900 meter långa kust-sträckan och enligt green-ansvarig på golfbanan har kolonin här växlat mellan olika branter utmed denna sträcka vartefter nya branter skapats av vinterstormar åtminstone de senaste 25 åren. Storleken på dessa kolonier ligger mellan

100 – 200 bohål.

3. Kolonier belägna i mycket låga, ½ – 1½ meter höga, strandkanter, ofta vid populära badstränder. Kolonierna vid Haväng, Knäbäckshusens strandbad, Kiviks kapell-Vitemölla badhotell, Mälarhusens strandbad, Kyls havsbad, Sandhammaren samt Sandskogens havsbad är exempel på sådana lokaler. Endast kolonin som verkar växla mellan att häcka vid Kiviks Kapell och Vitemölla badhotell har hållit till vid samma lokal åtminstone sedan 2003. Övriga kolonier verkar existera endast under en eller ett par häcksäsonger. Dessa kolonier brukar vara små, ca. 20 – 30 bohål. Anmärkningsvärt är att häckningarna både vid Kivik – Vitemölla badhotell och Kyls havsbad verkar att ha gått mycket bra denna säsong med många flygga ungfåglar runt kolonierna, trots att de varit omringade av solande badgäster.

Hot

Detta projekt har pågått under endast två år och det är för tidigt att dra slutsatser om hur t.ex. erosion och vinterstormar, konkurrens med badgäster och flygutrymmet framför kolonierna som delas med skärmflyg, påverkar kolonierna.
Kartläggning av kolonier 2015 – 20 i mellersta Sverige (där samtliga kolonier är belägna i kommersiella grustäkter) indikerade att bristen på lämpliga häckplatser (nedläggningar av grustäkter) – var den största anledningen till den radikala minskningen av backsvalor i detta område. I Mälardalen förolyckades dessutom många pullies och adulta fåglar årligen när delar av, eller hela koloni-branter, rasade samman efter t.ex ett slagregn. Mindre kolonier – 5-10 par, i detta område kunde helt försvinna efter predation av t.ex. korp.
Tjeckisk forskning påvisade en markant minskning av storlek på kolonierna säsongerna efter kyliga och regniga somrar – svalorna fick inte många ungar på vingarna. Vissa forskare menar även att den stora tillbakagången av backsvalor i Europa under 1980-90 talet berodde på långvarig torka runt övervintrings-områdena i Västafrika.
Backsvalan är förhållandevis störningstålig, men möjligen är det så att svalan är störningskänslig när de först fåglarna anländer till häckbranten någon gång i mitten av maj. Under denna tid, när de ofta ”svärmar” framför bohålen, parbildning sker, samt ny utgrävning av botunnlar fortgår - som evt. är en del av parbildandet, har jag vid flera tillfällen under parningstid sett att de helt övergivit dessa häckbranter efter det att motorcross cyklar kört rakt igenom kolonierna.

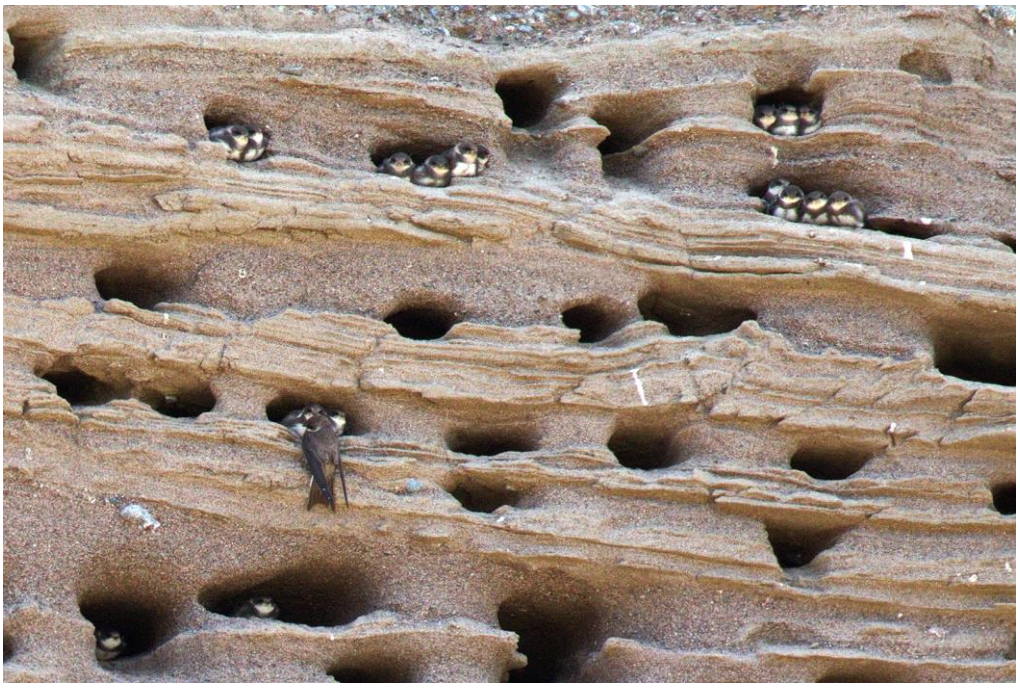
Åtgärdsförslag

Som framgår av denna kartläggning finns det endast 13 kända lokaler med backsvalekolonier utmed den skånska kusten. Förutsättningarna för ett antal av dessa kolonier förändras årligen genom naturlig eller människans påverkan. Här följer några åtgärdsförslag.

1. Genom regelbundna (årliga?) besök undersöka hur det går för kolonierna t.ex. genom att kontrollera hur erosion påverkat häckbranterna, räkna antal kolonier samt storlek /antal bohål) av dessa, hur häckningen fortlöper och om häckningen påverkas av eventuella störningar, t.ex av badgäster eller skärmflyg-aktivitet.
2. Fortsättningsvis sätta upp informationsskyltar vid kolonierna belägna utmed populära badstränder. 2022 sattes i samarbete med Skånes Ornitologiska Förening sju sådana skyltar upp vid sex olika häck-lokaler.

Om möjligt borde informations-skyltar med text speciellt framtagen för skärmflyg-piloter sättas upp på de 3 – 4 höjderna som används av dessa för att starta sina flygningar (startplatserna är utsatta på Google maps) Dessa startplatser ligger exakt ovanför de tre backsvalekolonierna vid Hammars Backar och Kåseberga. En sådan text skulle kunna tas fram i samarbete med de företag som arrangerar flygningar utmed detta kustområde.
Man bör även ta reda på om/när stora nationella/internationella skärmflygs-tävlingar hålls runt kolonierna vid Kåseberga och Hammars Backar för att om möjligt tillsammans med arrangörer minimera störningar under häckningstiden.

3. Undersöka möjligheten av att påbörja en försöksverksamhet för att förbättra häckmöjligheter för kolonierna vid de lägst belägna strandkanterna genom att försiktigt med spade skapa en bättre kant i de ½ – 1½ meter höga kanterna utmed de (bad) stränder där svalan tidigare häckat.

Litteratur och källor

Artportalens sökmotor
Linnaeus Carl. Skånska Resa 1749. Sida 178
Nilsson Sven. Skandinavisk Fauna, Foglarna, 1820 - 1855. Sida 210
Skandinavisk Fauna: Foglarna - Sven Nilsson - Google Böcker
Bengtsson K. Resultat av Riksinventeringen 2003. Vår Fågelvärld 7/2004
Bengtsson K. Svalan som backar. Anser nr 4, 2017
https://www.researchgate.net/publication/267228262_Sand_martin_Riparia_riparia_in_the_Czech_Republic_at_the_turn_of_the_millenium
https://www.researchgate.net/publication/24082854_Survival_rates_of_Hungarian_Sand_Martins_and_their_relationship_with_Sahel_rainfall
https://www.researchgate.net/publication/242418136_Integrated_population_monitoring_of_Sand_Martin_Riparia_riparia_-_an_opportunity_to_monitor_the_effects_of_environmental_disasters_along_the_river_Tisza
Legnell B. Kartläggning av backsvalekolonier i Sverige 2020 – 2021, Birdlife.se
Legnell B. Backsvalan inventerad 2020 – 2021. Anser 2/2022
Legnell B. Backsvalor på fallrepet. Fauna & flora årg. 112:4, 2017
Legnell B. kartläggning av backsvalekolonier i Södermanlands, Stockholms & Uppsala län 2016-19. (opublicerad)
Legnell B. Kartläggning av backsvalekolonier belägna utmed Skånes kust, 2021 (opublicerad)

Stort tack till Skånes Ornitologiska Förening – SkOF, som hjälpt till att göra detta projekt möjligt.

Bengt Legnell, legnell@hotmail.com